

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALE SARIYEE DENTEGE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafale non findixi yeteralui tigitigira, a bara masen won be, a tinxinyi nun bope sa bara senbe soto dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyee mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe naniye xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu jonma. Kono xabirin bara na sariyee ratinme, gbaloe jonmane, gere jon, funmalaya nun misikine ya jon. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafale sariyee rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyela yira.

A kolon fera, a pamanee xa xanunteya senbe sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyee tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmane: gine nun xame xa suxu laxale keren, a xa masen e be, pama xa yiriwe senbeteyafe sabui gbegbe lanxi e tan ma.

A kolon fera a pamanee naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nete tongo adamaya xafe rafale sariyee ratinme fera, na niye mane ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyee nun yi yetera lui tide gbofe, na nomanee a niyede layidi ratinme.

Malanyi xungbe bara amasen

pamanee xa yi masenyi adamadi suxukima pama nun pamanee birin yira alako a lufera xun dee birin sondonyi ma xaranyinun lonni sabura, na binye nun sariyee rasabatifera pamanee kui nun a farima.

Sariye singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yeteralui kui, yete kolonyi nun yete suxu kima. Fondoe nun faxamui na e be boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariye firinde (2)

Kankan noma a tukude yi sariyee ra, ana dangi nara fisamanteya yo man mu luma mixi be akelide sabura, axa boxi rapereki sabura yegeti keren mu naxan kui a sionkoya kima, fate jingi kima, a xui kima, a fere kima, a dine kima na sa fatan pamanee ra xanamu pama ndee ra, fere kima xanamu kigbete nana sa fatan dedera kono naxan nge nde bun xanamu dansaxi naxan xa yeteralui ma.

Sariye saxande (3)

Baloe wayibiya birin be, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun paxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara raton akepa birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tɔre mu sama ndende fari. Xanamu yayixare naxan mulan ibunadama be.

Sariye senninde (6)

Kankan xa adamaya daxe axa kolon yire birin.

Sariye soloferende (7)

Adamadi birin lan sariye kui e man birin lan e xun xa magaga sariye yi keɲa keren.

Sariye solomasaxande (8)

Bɔɔxi sariye banxidɛ lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fee ma naxe bara tuxunsan.

Sariye solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu tɔɲɛɛ kui, amakankan xanamu bɔxi ma xandi ama.

Sariye funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinɛra, alankɛnɛmaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariye fu nun keren nde (11)

- 1. Xa sikenteya bara rasiga adamadi ndema fe kobi rabafe nde xunma, naxankate yo mu daxe a be sinden fo na fe yegi.**
- 2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotɔnxi bɔxi sariye kui. Naxankete gbete fan mu dɔɔɔ ama naxan dangi yi fera ba temui naxankatera.**

Sariye fu nun firinde (12)

Birin nun a yetekan xafe rapereki nara. Mixi niya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xafera, a lingira xa fera, xanamu a hayie xafera naxan a niɲɛma axa xɔreya nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama be, sariye xa a xun magaga na fee ma.

Sariye fu nun saxannde (13)

- 1. Awayibixi mixi be axa a sabatide sugandi anun axa ɲere a sagora.**
- 2. Adamadi birin nɔma kelide a baride a sa sabati bɔxi gbete ma. A man gbilen xa ma gbilenfe.**

Sariye fu nun naninde (14)

- 1. Xɔɔ rɔe kui, daxe adamadi birin be, axa siga bɔxi gbete ma naxan nɔma arasene de alako axa axun na kisi.**
- 2. Na sariye daxe exa raba tinxinyi fari, kirae fari naxan aniɲɛma adamadi mulu tɔɲɛɛ kui O.N.U. sariye tɔnyi dɔxi naxe ra.**

Sariye fu nun sulinde (15)

- 1. Adaxa adamadi birin be sɔɔ de fe ya i mini a be.**

2. Ndende mu daxa ixa ratɔn i sɔtɔ de xa fera, xanamu iratɔnfe sɔtɔde masara fera.

Sariye fu nun senninde (16)

1. Xa gine nun xame bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa siɲɔɲɔya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxa e be, e yete xa denbaya rasabati. E man lan sariye kima futi kui nun futi galife kui.

2. Futu mu noma sode fo gine nun xame lan fe keren ma.

3. Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta pama nun mangasanyi yira.

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. Mixi nalu a keren ma xanamu pama nde kui, awayibiya xi a sɔtɔde xa lu a sago.

2. Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sɔtɔse yira.

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa mapɔɲɔxunyi masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariye noma a niɲede adamadi dine masara, a noma denxeniya de a keren xanamu pama yama lonni nun namunye sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tɔɲe mafixe nde sɔtɔ. Na fondo fe masen noma rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfer, amasɔtɔfera, xanamu ara wundan fera keɲa moli birin na.

Sariye mɔxɛɲɛnde (20)

1. Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde bɔɲe sa naxan kui.

2. Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.

Sariye mɔxɛɲɛnnun keren nde (21)

1. Adaxa adamadi birin ɲiya xalu axa bɔxi rapɛɛfe kui, a findi i yetera xanamu mixi gbete naxan sugandixi.

2. Adaxa adamadi birin be axa mangasanyi wali sɔtɔ a bari bɔxi ma ta girasa yo mu naxe.

3. Nama waxɔnfe lanma axa masen sugandi tinxinxi kui, naxan nabama temui-temui ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankene maya xi matexetenyi mu naxan kui.

Sariye mɔxɔɲɛn nun firin nde (22)

Wayibiya nara pamane mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dɔxɔboreya nun lonni ratinme sabu nan na. Na fee birin fatanma bɔxi diexa duruxɔtɔe nun xanunteya luti naxan na e nun bɔxi gbete safera bɔxi yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye mɔxɔɲɛn nun saxan nde (23)

1. Wali, nun mixi waxɔn wali sugandi fe wayibiya xi birin be. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔtɔtareya ma.

2. Adaxa birin be fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔtɔ axa wali bere ma.

3. Ndende walima, awayibiyaxi a be axa musundi sɔɔ naxan nɔma axa denbaya bun tide, a yigi nun binye sa ma, a man nɔ a malide sabu gbete sɔɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.

4. Adaxa adamadi birin be axa walikɛe xa lanxunde nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.

Sariye mɔxɛɛn nun naninde (24)

Malabui nun naxe-naxe daxa adamadi birin be a man daxa a be axa wali temui xa sugandi, malabui waxatie xa lu a be a naxee sare sɔɔma.

Sariye mɔxɛɛn nun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin be axa sabati sɔɔ alako axa santɛya xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwe sɔɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a be. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kaɛ gine nora xanamu fere yo muna ayi naxan axa mantɔɔli bama.

2. Mali wayibiyaxi ne dingɛya be nun dimediya be. Dimedi birin lan axa meni keɛa keren, a fa sɔɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔxɛɛn nun seni nde (26)

1. Adamadi daxa axa matinxin; na matinxinyi daxa axa sa birin sago naxan findi dimedi xunxurie nun a matexie xaran fera. Xarande banxi xunde singe sofe findixi tekunon na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxinde xungbe wayibiya xi birin be, birin nun a xaxili bere.

2. Lɔnni lan axa senbe fi adamayama amakenɛn, a senbe fi ibunadama xa wayibiyae ma. Alan, axa faxamui, di ne, marafanyi rasɔneya pamanɛe tagi, sie birin tagi, dine xundee tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe boɛ sa kui.

3. Adaxaxine di kanyie be e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔxɛɛn nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin be a so pama xa lɔnni yayibafe a yetera. Abeleɛe rawalie tɔne sɔɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxe minima a kui.

2. Adaxa birin be axa xaxili rawali, a beleɛe rawali nun yamakɔta walie munafanyi xun magaga naxee yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔxɛɛn nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin be axa a fondo rasiga yi sariyee ratinme fe xɔn pamanɛe kui nun a farima.

Sariye mɔxɛɛn nun solomanani nde (29)

1. Lanle rakamali daxi na ibunadama be axa pama kui, pama naxan findi axa adamaya a nun axa yeteralui sabura.

2. Sariyee dande saxine adamadi birin be axa maraba, a nun axa yeteralui rasabati kui, na nan aninema axa na maraba anun axa yeteralui mabanban sadɔɔfe mixi gbete ra alako taxasi nun yiriwe sabati ma pama kui kinaxe naxan a yete ra.

3. Na wayibiyae nun na yete ralui mu nɔma rabade muku O.N.U. waxɔnfe nun axa sariyee saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariye nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbe kui naxan kiraya nde masenxi namanε be, malanyi xanamu mixi nde be naxan anijema axa kewali nde raba naxan sabui noma mayibiya e nun sariyee naxee masen xi nee xunnakanade.
